

УДК: 377.3:334.7-057.86(043.3)

DOI 10.31494/2412-9208-2019-1-1-345-352

The school of business as one of the factors of professional education's multy-degree system

Школа бізнесу як один із чинників ступеневої професійної освіти

Svetlana Stebljuk,

Candidate of Pedagogical Sciences

<https://orcid.org/0000-0002-2827-6805>

svetasteblyuk@gmail.com

Mukachevo Cooperative Trade and
Economic College

✉ Mukachevo, Transcarpathian
region, 89600

Світлана Стеблук,

кандидат педагогічних наук

<https://orcid.org/0000-0002-2827-6805>

svetasteblyuk@gmail.com

Мукачівський кооперативний
торговельно-економічний коледж

✉ м. Мукачеве, Закарпатська
область, 89600

Original manuscript received January 17, 2019

Revised manuscript accepted April 11, 2019

ABSTRACT

The article reveals one of the forms of non-auditing activity of the educational institution of the economic direction and business school in particular. The author sets the goal of forming the economic competence of graduates of secondary schools at the business school classes in college conditions, which is one of the factors in ensuring multy-degree system of education. There were tasks: to find out the role of the business school in Ukraine and abroad, to uncover the organization and conducting of classes of such school based on an educational institution of economic direction. The research of this problem was conducted in two directions: theoretical and practical research. The theoretical study of the question gave an opportunity to find out the various forms of business schools. As an example, a business school providing additional information for entrepreneurs, a counseling form, as an extracurricular work. On the basis of the trade and economic institution of education, a business school was organized in order to attract students from secondary schools in Transcarpathian region to economic education, to study the basics of economic sciences, to acquire skills, to navigate themselves in the current market conditions, and to cause an interest in future entrepreneurial activity.

The form of conducting the research was not lecture or practical lessons, but innovative ones. The training was made in the form of a game in accordance with the scientific principles, accessibility, communication with life, emotional training. The training session enabled the students to create groups, where participants had common interests, to get acquainted, and identify the leader. It was established (according to the results of the questionnaire of the participants) that the most productive were the quest lessons and business simulation classes. Our observation has shown that such classes develop the creativity of modern youth, the actual vision of business development and proved the effectiveness of such business schools. It was also stated that students had a motivational interest in future studying on economic faculties. Youth Business Projects Contest «Businessman in 5 Minutes», which was conducted in our college, showed the presence of entrepreneurial inclinations, as the proposed projects were aimed at their own vision of improving the business situation in Transcarpathian region, and this brought up the feeling of citizenship and patriotism. It was found out that multy-degree

system of education within the framework of “school-college-university” is effective. The organization of business schools should help the future entrants to get acquainted with the world of professions, to become interested in domestic educational institutions.

Key words: *multy-degree system of education, extracurricular work, business school, innovative teaching methods.*

Вступ. Реформування національної системи освіти передбачає зміни в підходах до навчання за всіма її рівнями. За роки незалежності професійна освіта України зазнала змін у спрямованості на розбудову держави, утвердження європейських освітніх стандартів, удосконаленні її змісту. У Законі України “Про вищу освіту” (2014) визначено рівні згідно з європейськими стандартами: початковий (короткий цикл); перший (бакалаврський); другий (магістерський); третій (освітньо-науковий); науковий. Відповідно до цього названі ступені: молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії, доктор мистецтва; 5) доктор наук (Ст. 5. Розділ 2).

У статті 10 (Розділ 2) Закону України “Про освіту” зазначено всі рівні освіти, серед яких: дошкільна освіта; початкова освіта; базова середня освіта; профільна середня освіта; перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти; третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, передвища освіта; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти; третій (освітньо-науковий / освітньо-творчий) рівень вищої освіти; науковий рівень вищої освіти. *Таким чином, ступеневість освіти забезпечується взаємозв'язком між загальноосвітніми та закладами вищої освіти.*

У вивченні дисциплін економічного спрямування важливе значення надається сформованим у студентів компетенціям на будь-якому рівні освітнього процесу. Тому дослідження означеної проблеми в контексті освітніх реформ є актуальним.

Формування системи багаторівневої безперервної освіти як єдиного освітнього простору було в центрі дослідження низки науковців (В. Андрущенко, С. Вітвицька, І. Зязюн, О. Ковальчук, В. Кремень, В. Манько, Н. Ничкало, Л. Пшенична, С. Сисоєва та ін.). Так, Л. Пшенична наголошує на тому, що важливим потенціалом розвитку національної освіти є активне впровадження ступеневої системи підготовки висококваліфікованих фахівців, компетентних у передових досягненнях світової науки та здатних креативно мислити, самостійно застосовувати набуті знання (Пшенична, 2013: 283). Вважається, що вітчизняна освіта повинна “будуватися на основі принципів композиційного проектування, системності, функціональності й ускладнення професійних функцій, яке ускладнення функцій відбувається зі зростанням рівня цілей, масштабів технологічних систем діяльності, невизначеності ситуацій, а також часової віддаленості прояву результатів діяльності. Це означає, що фахівець певного освітньо-кваліфікаційного рівня здатний виконувати функції свого і нижчих рівнів, але не вищих рівнів діяльності” (Манько, 2005: 6). Нами сконцентровано увагу на дослідженнях, які містять

міждисциплінарні зв'язки та позааудиторну роботу в закладах освіти. Відтак, Л. Покудіною встановлено, що “міждисциплінарність – це науково-педагогічна новація, яка породжує здатність побачити, розпізнати, сприйняти те, що є недоступним в межах окремо взятої науки (дисципліни) з її специфічним, вузькоорієнтованим об'єктом, предметом і методами дослідження. Також “міждисциплінарність” у широкому, функціональному її розумінні – це зіткнення, взаємопроникнення, синергія різних наук (дисциплін), що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростання взаємодії, взаємозбагачення методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання” (Покудіна, 2018: 14).

Л. Смеречак, розглядаючи проблему формування професійних інтересів майбутніх соціальних педагогів у позааудиторній роботі педагогічного університету, визначила її “як складник системи навчально-виховної професійно спрямованої діяльності вищого навчального закладу, що здійснюється за межами регламентованого навчальним планом процесу професійної підготовки і спрямована на реалізацію навчальних, науково-дослідницьких і виховних завдань відповідно до чинних стандартів професійної підготовки фахівців – соціальних педагогів – із урахуванням потреб, інтересів, нахилів і здібностей студентів” (Смеречак, 2010: 17). Дослідницею пропонувалися такі форми роботи: тижні професійної майстерності соціального педагога, семінари-тренінги, скарбниці соціального педагога, прес-релізи, зустрічі з випускниками, провідними фахівцями в галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи, прес-конференції, майстер-класи для дітей-інвалідів та дітей-сиріт за участю студентів (Смеречак, 2010: 13). Позааудиторна робота студентів, за визначенням З. Курлянд, – “це процес, в якому домінує елемент самореалізації. Вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються ... Розвитку творчості студентів сприяють різні форми та види позааудиторної навчально-виховної роботи (організація дискусійних студентських клубів, клубів за інтересами, індивідуальні консультації та ін.)” (Курлянд, 2007: 396).

У процесі нашої наукової розвідки акцентувалася увага на міждисциплінарних зв'язках під час вивчення економічних дисциплін засобами позааудиторної діяльності.

Метою статті є формування економічної компетенції у випускників загальноосвітніх навчальних закладів на заняттях школи бізнесу в умовах коледжу, що є одним із чинників забезпечення ступеневої освіти. Завдання: з'ясувати стан досліджуваної проблеми в практиці роботи закладів освіти в Україні та за кордоном; розкрити особливості організації школи бізнесу для учнів загальноосвітніх навчальних закладів на базі коледжу.

Методи та методики дослідження. Вивчення означеної проблеми проводилося за двома напрямками: теоретичним та практично-дослідницьким. На початковому етапі дослідження вивчали практику

організації такої школи в інших закладах освіти та за кордоном. Методи наукового дослідження: аналіз, порівняння, спостереження за освітнім процесом, опитування, узагальнення.

Результати та дискусії. У США бізнес-школи є поширеною формою навчання, що має системний характер. Як з'ясувалося, це можуть бути літні стажування, програма full-time за дворічним навчанням. Американські університети у своїх навчальних програмах мають досить чітке академічне спрямування, а також майже половину навчального часу займає case study – метод навчання з використанням кейсів. Він з'явився у США, в бізнес-школі Harvard University. Європейські бізнес-школи передбачають однорічне навчання за гнучкими освітніми програмами. Хоча воно і більш насичене, ніж дворічне, але, безсумнівно, набагато привабливіше для тих, хто не хоче витратити два роки кар'єри. Процедура вступу до європейських шкіл також більш гнучка, в той час як основна маса американських шкіл жорстко обмежують терміни подачі заяв (не пізніше початку весни, а іноді і січня поточного року). Більшість європейських бізнес-шкіл, включаючи найбільш престижні, використовують систему “безперервних термінів” (бізнес-освіта в різних регіонах світу).

У практиці роботи вітчизняних ЗВО має місце створення бізнес-шкіл з метою надання консультативної допомоги, профорієнтаційної роботи. Цікавою є освітня програма бізнес-освіти для дітей і підлітків Міжнародної мережі MINIBOSS BUSINESS SCHOOL, яка складається з 18 дисциплін: психологія особистісного зростання, сімейна економіка, мікроекономіка, макроекономіка, підприємництво, маркетинг, генерація ідей, ораторське мистецтво, проектний менеджмент, ІТ для бізнесу та ін. Означена школа – це міжнародна освітня мережа XXI століття, що впроваджує новітні технології навчання дітей і підлітків через призму всебічного розвитку особистості. Заняття проводяться за спеціально розробленою авторською методикою (інтерактивні уроки з застосуванням практичних бізнес-кейсів, рольових ігор, складання бізнес-планів, участь у Чемпіонатах з підприємництва серед школярів Міжнародної освітньої мережі MINIBOSS BUSINESS SCHOOL) (Бізнес-освіта для дітей і підлітків Міжнародної мережі MINIBOSS BUSINESS SCHOOL).

Теоретичний аналіз показав, що бізнес школи за кордоном і в Україні мають певні відмінності.

Професійна діяльність автора статті в коледжі економічного спрямування дала можливість з'ясувати стан готовності абітурієнтів з економіки для подальшого навчання у закладах вищої освіти. Встановлено, що, навчаючись у загальноосвітньому навчальному закладі, окремі школярі обирають майбутній фах за економічним спрямуванням. Опитування їх (72 респонденти) засвідчило, що інтерес до цих дисциплін був викликаний певною мотивацією – бажанням навчатись за економічною спеціальністю, володіти економічними компетенціями. Дирекцією начального закладу було надано таку можливість у рамках проведення школи “Обери професію”. Метою бізнес-школи стало залучення учнів загальноосвітніх шкіл Закарпатської області до

економічної освіти, вивчення основ економічних наук, набуття умінь орієнтуватися в сучасних ринкових умовах, викликати зацікавленість до майбутньої економічної діяльності. Бізнес школа нараховувала 80 слухачів. На першому занятті було запропоновано для обговорення орієнтовний план роботи. Ознайомившись з планом, слухачі внесли доповнення щодо тлумачення окремих економічних питань, як-от: поняття “попит, пропозиція”. Отже, для занять було запропоновано розглянути такі питання: Що означає бути підприємливим?; Ринок. Інфраструктура ринку; Попит та пропозиція; Складові успіху підприємницької діяльності; Конкуренція в бізнесі; Кодекс етики в підприємстві; Економічна система України і її входження у Європейський простір.

Слід зазначити, що формою проведення були не лекційні чи практичні заняття, а інноваційні. Навчання проводилося в ігровій діяльності з дотриманням принципів науковості, доступності, зв'язку з життям, емоційності навчання.

Перше заняття мало форму тренінгу, що дало можливість учням створити групи за інтересами, познайомитись, визначити лідера. План проведення тренінгу:

1) вправа “Знайомство”. Учасник тренінгу на “квітках” з паперу вписує своє ім'я, школу, в якій навчається, та вказує очікування від заняття. Викладач-тренер пропонує стати в коло і відрекомендуватися, після чого паперові “квіти” ставлять у кошик;

2) завдання “Шукаю товариша”. Слухачі складають оголошення про пошук товариша, формуючи список вимог до кандидата, весь набір якостей, якими він повинен володіти. Оголошення має привернути увагу правильним оформленням думок, креативністю;

3) міркування-есе “Моя думка”. Доповнити речення “Підприємець – це людина.....”;

4) рольова гра “Взаємне інтерв'ю”. Школярі, виконуючи роль журналістів телебачення, мають скласти коротку розповідь про успішне підприємство свого регіону;

5) дискусія “Коло ідей”. До кожної літери поняття “підприємець” дібрати слово на позначення риси, якими має бути наділена сучасна бізнес людина.

Питання для обговорення:

– Які риси з написаних Ви вважаєте найважливішими?

– Чи обов'язково мати всі ці риси?

– Як Ви розумієте поняття “чесність у бізнесі”?

Анкетування учасників на останньому засіданні бізнес школи показало, що найбільш привабливим стало квест-заняття та заняття “бізнес-симуляція”. На квест-занятті учасники проектували інфраструктуру острова, що мав стати центром туристичного бізнесу. Уміло розподіляючи стартовий капітал, вели торги з постачальниками з метою придбання обладнання для ресторану, товарних та сировинних ресурсів, формували меню, створювали рекламу. Командна робота

показала креативність сучасної молоді, власне бачення розвитку бізнесу та довела необхідність володіння такими якостями, як взаємоповага, толерантність, комунікабельність, вміння уникати конфліктних ситуацій.

Метою заняття “бізнес-симуляції” був пошук можливих дій у певних ситуаціях в бізнесі при відсутності ризику для компанії мати збитки. За основу нами взято Інструкцію для викладачів щодо проведення бізнес-симуляції “Роздрібна торгівля” версія “Міні” для студентів економічних ЗВО та Бізнес-шкіл (Проведення бізнес-симуляції “Роздрібна торгівля” версія “Міні”) і проведено за планом.

1. Учасники розподіляються на команди (по 3-5 осіб кожна) і очолюють компанії.

2. Виходячи із умов, викладених в інструкції і звіту про економічні показники початкового кварталу, учасники аналізують ситуацію на змодельованому ринку.

3. Відносно ситуації на ринку приймають рішення (обсяги закупівлі, розмір націнки, реклама, персонал та ін.).

4. Рішення команд аналізуються за допомогою математичної моделі, і таким чином, стає зрозумілим, як економіка реагує на ці рішення.

5. Викладач повідомляє учасникам гри про результати прийнятих ними рішень і передає кожній команді її примірник комп’ютерних роздруківок.

6. З урахуванням результатів та інших змін (наприклад, ситуації на ринку) учасники ще раз оцінюють їх позицію на ринку та приймають відповідні рішення.

Серед інших занять проводилися заняття питань – відповідей, умовних екскурсій успішними підприємствами, конкурс на складання Кодексу етики в підприємстві. Наше дослідження за діяльністю школи бізнесу показало, що вона частково забезпечує ступеневу освіту, мотивацію до вивчення економічних дисциплін, формує моральні норми поведінки, дає можливість ознайомитися з основами професії фахівця з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, розвиває лідерські якості.

У практиці роботи коледжу стало проведення Молодіжного конкурсу бізнес-проектів “Бізнесмен за 5 хвилин”, метою якого була популяризація підприємницьких ініціатив учнів 9-11 класів. На фінальну частину конкурсу зібралася чимала кількість школярів, що представляли майже всю географію Закарпатського регіону. Учні продемонстрували проекти різної тематики: “Лялька твоєї мрії”, “Вишивка як прикраса”, база відпочинку “Holiday” та інші. Переможці були відзначені дирекцією навчального закладу.

За результатами вступу 2018-2019 н. р. 86% слухачів стали студентами Мукачівського кооперативного торговельно-економічного коледжу, що підтверджує ефективність створення таких шкіл за інтересами на базі закладів вищої освіти. Вважаємо, що організація таких бізнес-шкіл повинна допомогти майбутнім абітурієнтам визначитись у світі професій, зацікавитись вітчизняними навчальними закладами.

Висновки. Таким чином, нами з’ясовано роль бізнес школи в практиці роботи України та за кордоном, розкрито організацію та

проведення занять на базі навчального закладу економічного спрямування. З'ясовано, що діяльність бізнес шкіл допомагає майбутнім абітурієнтам дізнатися про вітчизняні заклади вищої освіти, їх пріоритети, умови навчання, спрямувати їх на вибір майбутньої професії.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні створення кластерів за участю закладів освіти.

Література

1. Бізнес-освіта для дітей і підлітків Міжнародної мережі MINIBOSS BUSINESS SCHOOL Електронний ресурс. Режим доступу: http://lviv.miniboss-school.com/p/blog-page_22.html

2. Бізнес-освіта в різних регіонах світу. Електронний ресурс. Режим доступу: http://osvita.ua/add-education/pro_mba/7324/

3. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва: автореф. дис..... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопіль, 2005. – 41с.

4. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.; За ред.. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

5. Покудіна Л. С. Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування : автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Хмельницький, 2018. – 20 с.

6. Проведення бізнес-симуляції «Роздрібна торгівля» версія «Міні» для студентів економічних ВНЗ та бізнес-шкіл. Інструкція для викладачів // EcoSim Business Simulations 2003, Business Solutions 2006, Борис Жаліло 2006.

7. Пшенична Л. Особливості розвитку системи вищої освіти України в контексті суспільства знань / Л. Пшенична // Витоки педагогічної майстерності, 2013. – Випуск 11. – С.278-284

8. Смеречак Л. І. Формування професійних інтересів майбутніх соціальних педагогів у позааудиторній роботі педагогічного університету автореф. дис..... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Черкаси, 2010. – 23 с.

References

1. *Biznes-osvita dlya ditej i pidlitkiv Mizhnarodnoyi merezhi MINIBOSS BUSINESS SCHOOL* [Business education for children and teens of the International network MINIBOSS BUSINESS SCHOOL] URL: http://lviv.miniboss-school.com/p/blog-page_22.html

2. *Biznes-osvita v riznykh regionax svitu* [Business education in different regions of the world] URL: http://osvita.ua/add-education/pro_mba/7324/

3. Manko V. M. (2005) *Teoretychni ta metodychni osnovy stupenevogo navchannya majbutnix inzheneriv-mexanikiv silskogospodarskogo vyrobnyctva* [Theoretical and methodical bases of engineer-mechanics stepwise training on field of an agricultural production]: avtoref. dys..... d-ra ped. nauk: 13.00.04 – teoriya i metodyka profesijnoyi osvity. – Ternopil, 41[inUkrainian].

4. *High School Pedagogy (2007)* / N. N. Kurland, R. I. Khmlyuk, A. V. Semenov and others; Ed. .. Z. N. Kurland. – Kyiv .: Knowledge, 495 [inUkrainian].

5. Pokudina L. S. (2018) *Mizhdyscyplinarnyj pidxid do profesijnoyi pidgotovky majbutnix bakalavriv z finansiv, bankivskoyi spravy ta straxuvannya* [Interdisciplinary Approach to Professional Training of Future Bachelors in Finance, Banking and

Insurance]: avtoref. dys.... kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriya i metodyka profesijnoyi osvity. – Xmelnyckyj, 20 [in Ukrainian].

6.Provedennya biznes-symuljacyji “Rozdribna torgivlja” versija “Mini” dlya studentiv ekonomichnyx VNZ ta biznes-shkil [Conducting business simulation version of «Mini» for students of economics and business schools]. Instrukcija dlya vykladachiv // EcoSim Business Simulations 2003, Business Solutions 2006, Borys Zhalilo 2006.

7.Pshenychna L. (2013) *Osoblyvosti rozvytku systemy vyshhoyi osvity Ukrayiny v konteksti suspilstva znan* [Characteristics of the Development of the Higher Education System of Ukraine in the Context of the Knowledge Society]. Vytyky pedagogichnoyi majstemosti. – Vypusk 11. 278-284 [in Ukrainian].

8.Smerechak L. I. (2010) *Formuvannya profesijnyx interesiv majbutnix socialnyx pedagogiv u pozaaudytornij roboti pedagogichnogo universytetu* [The formation of professional interests of future social pedagogues in extracurricular work of pedagogical university]: avtoref. dys..... kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriya i metodyka profesijnoyi osvity. – Cherkasy, 23 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито одну з форм позааудиторної діяльності навчального закладу економічного спрямування – бізнес школи. Автором була поставлена мета формування економічної компетенції у випускників загальноосвітніх навчальних закладів на заняттях школи бізнесу в умовах коледжу, що є одним із чинників забезпечення ступеневої освіти. Завданнями стало з'ясувати роль бізнес школи в практиці роботи України та закордоном, розкрити організацію та проведення занять на базі навчального закладу економічного спрямування. Дослідження з означеної проблеми проводилося за двома напрямками: теоретичному та практично-дослідницькому. Теоретичне вивчення питання дало можливість з'ясувати різні форми проведення бізнес шкіл. Як приклад, бізнес школа надання додаткової інформації для підприємців, консультаційна форма, позааудиторна робота. На базі торговельно-економічного закладу освіти було організовано бізнес школу з метою залучення учнів загальноосвітніх шкіл Закарпатської області до економічної освіти, вивчення основ економічних наук, набуття умінь орієнтуватися в сучасних ринкових умовах, викликати зацікавленість до майбутньої підприємницької діяльності.

Формою проведення були не лекційні чи практичні заняття, а інноваційні. Навчання проводилося в ігровій формі з дотриманням принципів науковості, доступності, зв'язку з життям, емоційності навчання. Тренінг-заняття дав можливість учням створити групи за інтересами, познайомитись, визначити лідера. Встановлено за результатами анкетування учасників, що найбільш привабливим стало квест-заняття та заняття “бізнес-симуляція”. Наше спостереження показало, що такі заняття розвивають креативність сучасної молоді, власне бачення розвитку бізнесу та довело ефективність таких бізнес шкіл. Встановлено, що в школярів з'явився мотиваційний інтерес до майбутнього навчання за економічними спеціальностями. Проведений Молодіжний конкурс бізнес-проектів “Бізнесмен за 5 хвилин”, показав наявність підприємницьких нахилів, так як пропонувані проекти були спрямовані на власне бачення щодо покращення бізнес-клімату Закарпаття і це виховувало почуття громадянськості, патріотизму. Встановлено, що ступенева освіта в рамках “школа-коледж-університет” є ефективною. Організація бізнес-шкіл повинна допомогти майбутнім абітурієнтам визначитись у світі професій, зацікавитись вітчизняними навчальними закладами.

Ключові слова: ступенева освіта, позааудиторна діяльність, бізнес школа, інноваційні методи навчання.